

Správa o používaní jazykov národnostných menšín za rok 2016¹

Výbor pre národnostné menšiny a etnické skupiny
2017

¹ Správa je spracovaná v súlade s čl. 3 písm. h) Štatútu Výboru pre národnostné menšiny a etnické skupiny.

Obsah

Úvod	3
Bulharská národnostná menšina	5
Česká národnostná menšina	7
Chorvátska národnostná menšina	9
Maďarská národnostná menšina	11
Moravská národnostná menšina	12
Nemecká národnostná menšina	13
Poľská národnostná menšina	14
Rómska národnostná menšina	15
Rusínska národnostná menšina	21
Ruská národnostná menšina	22
Srbská národnostná menšina	23
Ukrajinská národnostná menšina	25
Židovská národnostná menšina	27
Príloha č. 1	28
Príloha č. 2	29

Úvod

Správa o používaní jazykov národnostných menšín za rok 2016 (ďalej len „správa“) na základe článku 3 písm. h) Štatútu Výboru pre národnostné menšiny a etnické skupiny sa zaoberá výskytom jazykov národnostných menšín v Slovenskej republike.

Prípravou správ² za rok 2016 sa zaoberal Výbor pre národnostné menšiny a etnické skupiny Rady vlády pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť (ďalej len „výbor“) na svojom XXV. zasadnutí 29. mája 2017. Na predmetnom zasadnutí bolo v záujme zefektívnenia a posilnenia participatívneho procesu prijaté uznesenie č. 108. Predmetným uznesením výboru zoberal na vedomie informáciu o príprave správ za rok 2016 a odporučil predsedovi výboru zriadiť pracovnú skupinu zloženú zo zástupcov jednotlivých národnostných menšín a zástupcov štátnej správy – Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR, Ministerstva kultúry SR, Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR, Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí SR, Ministerstva spravodlivosti SR, Úradu splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity, Úradu splnomocnenca vlády SR pre národnostné menšiny a Úradu vlády SR.

Dočasná pracovná skupina na vypracovanie hodnotiacich správ výboru podľa čl. 3 písm. f), g), h) Štatútu výboru o podpore kultúry národnostných menšín, o stave národnostného školstva a o používaní jazykov národnostných menšín za rok 2016 (ďalej len „pracovná skupina“) bola zriadená na obdobie od 26. júna 2017 do 30. septembra 2017 a pozostávala z 13-tich zástupcov a zástupkýň národnostných menšín (autorov správ), vedúcej pracovnej skupiny za Úrad splnomocnenca vlády SR pre národnostné menšiny (ďalej len „úrad splnomocnenca“) a 7 zástupcov a zástupkýň štátnej správy. Autorov správ za národnostné menšiny nominovali členky a členovia výboru. Predseda výboru ich nominácie plne akceptoval. Členky a členovia pracovnej skupiny sa stretli na dvoch zasadnutiach 13. júla 2017 a 5. októbra 2017.

Členky a členovia pracovnej skupiny, zástupkyne a zástupcovia štátnej správy, mali možnosť z odborného a vecného hľadiska správu pripomienkovať. Pripomienky mali autorky a autori za národnostné menšiny k dispozícii a podľa možnosti boli zohľadnené. Jednotlivé

² Výbor pre národnostné menšiny a etnické skupiny Rady vlády SR pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť na základe článku 3 Štatútu Výboru pre národnostné menšiny a etnické skupiny písm. f), g) a h) každoročne vypracúva:

- hodnotiacu správu o podpore kultúr národnostných menšín;
- správu o stave národnostného školstva;
- správu o používaní jazykov národnostných menšín.

správy za národnostné menšiny odrážajú názory ich autorov a autoriek za národnostné menšiny.

Správa popisuje možnosti používania jazykov národnostných menšín vo verejnom živote, s dôrazom na dostupnosť informácií v jazykoch národnostných menšín, výskytom v tlači, médiách a kultúrnom živote. Miera používania jazykov národnostných menšín je odlišná, čo odráža aj rozsah správ za jednotlivé národnostné menšiny.

V závere niektorých správ sú definované priority a potreby riešenia na rok 2017 na zlepšenie stavu v tejto oblasti. Texty autorov a autoriek prešli čiastočnou jazykovou a štylistickou úpravou.

Bulharská národnostná menšina

Vzhľadom na malú početnosť a roztrúsenosť predstaviteľov bulharskej národnostnej menšiny po celom území Slovenska neexistuje oblasť vysokej koncentrácie bulharskej menšiny v pomere k väčšinovému obyvateľstvu alebo iným početnejším národnostným menšinám. Z tejto skutočnosti, ale aj z aktuálnej legislatívy, ktorá sa vzťahuje na používanie menšinových jazykov, vyplýva aj rozsah použitia bulharského jazyka v jednotlivých oblastiach spoločenského života.

Bulharský jazyk sa používa najmä v domácom prostredí a na stretnutiach a kultúrnych podujatiach organizovaných jednotlivými národnostnými organizáciami. Ojedinele sa s bulharským jazykom možno stretnúť aj v rámci bohoslužieb, konkrétne v kaplnke sv. Ladislava v Bratislavskom Primaciálnom paláci, kde pravidelne slúži bohoslužby v slovenskom aj bulharskom jazyku pravoslávny farár otec Nikolaj Andonov.

Bulharský jazyk sa používa aj vo vzdelávacích inštitúciách s vyučovacím jazykom bulharským: *Súkromná bulharská materská škola, Súkromná bulharská základná škola a gymnázium Christa Boteva*, resp. v ďalších inštitúciách, ktorých zriaďovateľom je bulharský štát, Veľvyslanectvo Bulharskej republiky na Slovensku a Bulharské kultúrne a informačné stredisko. Bulharský jazyk sa nepoužíva v úradnom styku, v obchodnej, ekonomickej a sociálnej sfére. Predstavitelia bulharskej menšiny sa vyznačujú vysokou prispôsobivosťou a dobrou znalosťou slovenského jazyka v písanej aj hovorovej forme. Platí to aj pre Bulharov, ktorí sa prisťahovali na Slovensko relatívne nedávno, ale znalosť miestneho jazyka, kultúry a nadväzovanie aktívnych sociálnych kontaktov je pre nich prioritou vychádzajúcou z ich mentality a nastavenia.

Zverejňovanie informácií týkajúcich sa ohrozenia života, zdravia, bezpečnosti a majetku občanov, resp. iné dôležité informácie v bulharskom jazyku nie je známe. V styku a komunikácii s orgánmi verejnej správy sa bulharský jazyk nepoužíva. Pri špeciálnych príležitostiach – napríklad svadobných obradoch – boli v minulosti na požiadanie miestnymi samosprávami zabezpečené prekladateľské služby z a do bulharského jazyka.

Ako vyplýva zo Zákona o používaní jazykov národnostných menšín, úradné informácie, dopravné značenie začiatkov a koncov obce či iné označenia, ani používanie jazyka bulharskej národnostnej menšiny v obecnom rozhlase a v iných oblastiach nie je možné, vzhľadom na to, že v žiadnej obci nedosahujú hranicu 15 % z celkového počtu obyvateľov.

V tlači, elektronických médiách a v kultúrnom živote sa bulharský jazyk vyskytuje len v ojedinelých prípadoch, a to:

- v časopisoch, on-line portáloch a ďalších informačných materiáloch z dielne jednotlivých menšinových organizácií s cieľom zabezpečiť informovanosť svojich členov;
- v rámci Národnostného magazínu Rozhlasu a televízie Slovenska (RTVS). V roku 2016 prebehol konkurz na pozíciu redaktora bulharského Národnostného magazínu v RTVS, čo bolo pozitívnou správou pre bulharskú komunitu, vzhľadom na to, že v predchádzajúcom období bola tvorba magazínu riadená z košickej redakcie, a teda nemala potenciál pokrývať kľúčové udalosti bulharskej národnostnej menšiny, ktoré sa diali na západnom Slovensku. Žiaľ, treba poznamenať, že napriek pôsobeniu bratislavskej redaktorky sa nepodarilo RTVS zabezpečiť technické zázemie na tvorbu, vysielanie a propagáciu Národnostného magazínu v bulharskom jazyku.

V zdravotníckych zariadeniach a zariadeniach sociálnej služby alebo zariadeniach sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately sa jazyk bulharskej národnostnej menšiny nepoužíva.

Vzhľadom na vysokú mieru asimilácie bulharskej národnostnej menšiny s väčšinovým obyvateľstvom za prioritu, resp. potrebu riešenia na ďalšie obdobie možno považovať podporu znalosti bulharského jazyka a kultúry medzi mladými ľuďmi, príslušníkmi druhej – tretej generácie Bulharov na Slovensku. Je potrebné vytvoriť aktivity zaujímavé pre mladé rodiny a mladšiu generáciu a prepojiť s aktivitami na podporu kultúry bulharskej národnostnej menšiny.

Česká národnostná menšina

Český jazyk je na území Slovenskej republiky dlhodobo prítomný. Vďaka morfolologickej a lexikálnej blízkosti, kedy bol na území Slovenska v rokoch 1918–1939, a v rokoch 1945–1992 jedným zo štátnych jazykov, je všeobecne prijímaný ako zrozumiteľný. Jazykom menšiny sa stal po rozdelení spoločného štátu v roku 1993, kedy český jazyk stratil status úradného jazyka. Podľa § 3 ods. 4 zákona o štátnom jazyku môže Osoba, ktorej materinským jazykom je jazyk spĺňajúci požiadavku základnej zrozumiteľnosti z hľadiska štátneho jazyka, môže v úradnom styku používať svoj materinský jazyk.

Podľa výsledkov sčítania ľudu v r. 2011 sa k češtine ako materskému jazyku sa hlási spolu 0,7 % obyvateľov Slovenska. Čeština ako komunikačný jazyk je bežne používaná v rodinách, kde sú českého pôvodu obidvaja rodičia, v rodinách etnicky zmiešaných je bežné rovnocenné používanie českého i slovenského jazyka - bilingvizmus.

Príslušníci českej národnostnej menšiny majú dostatok možností priameho kontaktu s českým jazykom vďaka všeobecnej dostupnosti autentickej českej kultúry v literatúre, filme, televízii, rozhlase, divadle, či tlači. Česká komunita na Slovensku vydáva v českom jazyku 2 tlačené periodiká: Český spolok Košice vydáva dvojmesačník *Stříbrný vítr*, Český spolok v Martine ročne vydáva 2 čísla periodika *INFO*. Informujú o aktuálnom dianí v rámci českej komunity a pripomínajú významné udalosti a osobnosti českej histórie a kultúry. Podobný zámer majú aj internetové stránky troch českých spolkov: Český spolok v Bratislave (www.cesi.sk), Český spolok v Košiciach (www.cske.sk), Český spolok Liptov (<http://emenes.wz.sk/cslh/index.htm>) a Slovensko-českého klubu na Slovensku (www.slovenskoceskyklub.sk), ktorý prevádzkuje aj facebookovú stránku.

Vysielanie v českom jazyku je súčasťou programovej skladby RTVS v rámci národnostného vysielania. Obidve redakcie – rozhlasová i televízna sídlia v Košiciach, z čoho vyplývajú isté regionálne limity obsahu ich vysielania. Vďaka tomu ale mohli byť formou magazínu realizované nahrávky koncertov jediného umeleckého telesa reprezentujúceho kultúru českej komunity - *Ženského zboru Českého spolku v Košiciach*. Obsah vysielania viacerí vnímali ako inšpiráciu pre činnosť a zdroj informácií o národnostnom dianí.

Členovia českých spolkov však majú výhrady k zaradeniu vysielania v českom jazyku do časovej štruktúry vysielania: schému považujú za príliš zložitú, z čoho vyplýva skôr náhodnosť počúvania jednotlivých vysielaní. Toto je problémom hlavne pre vekovo starších príslušníkov českej menšiny, pre ktorých je toto vysielanie jediným zdrojom informácií o dianí v českej komunite, ale aj kultúre v materskej krajine. Ako vysielací čas navrhujú

sobotné popoludnie, resp. nedeľné dopoludnie. Množstvo vysielacích hodín v českom jazyku však podľa názorov príslušníkov českej národnostnej menšiny nezodpovedá percentuálnemu zastúpeniu menšiny v celkovom počte príslušníkov národnostných menšín v Slovenskej republike.

Chorvátska národnostná menšina

Chorvátsky jazyk sa bežne používal vo vzájomnej komunikácii aj v roku 2016 medzi príslušníkmi chorvátskej národnostnej menšiny. Ústna komunikácia v chorvátskom jazyku bola obvyklá aj v ústnom styku na úrovni miestnych samospráv mestských častí Bratislava-Jarovce a Bratislava-Čunovo, kde sú dlhodobo starostovia príslušníci chorvátskej národnostnej menšiny a hovoria chorvátskym nárečím bežne používaným v obci. Chorvátčina sa bežne používala pri všetkých kultúrno-spoločenských podujatiach organizovaných chorvátskymi spolkami a Chorvátskym kultúrnym zväzom na Slovensku (ďalej len „CHKZS“) v obciach. Používanie chorvátskeho jazyka je tiež bežné v náboženskom živote vo farnostiach Bratislava-Čunovo a Bratislava-Jarovce a od roku 2015 aj vo farnostiach v Chorvátskom Grobe a v Devínskej Novej Vsi, kde sa vykonávajú sväté omše a iné cirkevné obrady v staro-chorvátskom jazyku, v tzv. „*gradišćansko-hrvatskom*“ jazyku. Náboženská oblasť je posledným pravidelným miestom, kde príslušníci chorvátskej menšiny používajú svoj materinský jazyk bez obmedzení (modlitba, liturgia, spev a pod.), pričom v slovenskom jazyku je počas omše iba kázeň, a to z dôvodu slovensky hovoriacich duchovných v obciach.

Chorvátčina sa na Slovensku v úradnom styku so štátnymi orgánmi nepoužíva. Používa sa však v úradnom styku s orgánmi územnej samosprávy v hore uvedených obciach, v ktorých väčšina zamestnancov ovláda chorvátsky jazyk. Všetci poslanci miestneho zastupiteľstva Bratislava-Čunovo vrátane pani starostky ovládajú chorvátsky jazyk.

V chorvátčine vychádza na Slovensku štvrťročník *HRVATSKA ROSA*, ktorý vydáva občianske združenie CHKZS a je distribuovaný miestnymi chorvátskymi spolkami. Na Slovensku je ďalej distribuovaný chorvátsky týždenník z Burgenlandu *Hrvatske Novine* vydávaný v Eisenstadte a týždenník *Glasnik* vydávaný biskupským úradom v Eisenstadte.

Verejnoprávna RTVS vysiela *Chorvátsky národnostný magazín*, ktorý nie je vysielať v pravidelných intervaloch, ale približne raz do roka. Rozhlasové vysielenie v chorvátskom jazyku na území SR je od roku 2015 zabezpečené *Chorvátskym magazínom*, ktorý vysiela rádio Patria. Niektorí príslušníci chorvátskej národnosti prevažne v Rakúskom pohraničí sledujú chorvátsky národnostný týždenník vysielať ORF Burgenland *Dobar dan Hrvati* a denné národnostné rozhlasové vysielenie Chorvátov v rádiu Burgenland.

V sociálnej oblasti a zdravotníckych zariadeniach na Slovensku sa chorvátčina oficiálne nepoužíva. V obciach, v ktorých žije najpočetnejšia skupina príslušníkov chorvátskej národnostnej menšiny nie sú zriadené domovy sociálnych služieb.

Medzi priority chorvátskej národnostnej menšiny žijúcej na Slovensku zaraďujeme zachovanie chorvátskeho jazyka pri cirkevných obradoch; v oblasti periodickej tlače zachovanie vydávania chorvátskeho štvrťročníka *HRVATSKA ROSA*; v spolupráci s RTVS a za pomoci Úradu splnomocnenca vlády SR pre národnostné menšiny by sme chceli zabezpečiť pravidelné vysielanie *Chorvátskeho národnostného magazínu* v programovej službe Dvoja a taktiež pravidelné vysielanie *Chorvátskeho magazínu* na frekvencii rádia Patria.

Maďarská národnostná menšina

Časť *Správy o používaní jazykov národnostných menšín za rok 2016* za maďarskú národnostnú menšinu nebola predložená.

Moravská národnostná menšina

Príslušníci moravskej národnostnej menšiny žijúci na Slovensku používajú v úradnom styku s verejnou správou na území Slovenska jazyk slovenský alebo český. Tieto jazyky príslušníci moravskej národnostnej menšiny používajú aj pri kultúrnych a spoločenských podujatiach či v obchodnom styku, taktiež v náboženskom živote, nakoľko oba tieto jazyky sú pre Moravanov zrozumiteľné, keďže majú príbuzný foneticko-etymologický základ.

Nemecká národnostná menšina

Príslušníci nemeckej národnostnej menšiny žijúci na Slovensku sú Karpatskí Nemci, ktorí väčšinou ovládajú slovenský jazyk veľmi dobre, no problémy paradoxne majú s nemeckou gramatikou. Dôvodom sú zmeny v oblasti vzdelávania, kde pociťujeme nedostatok nemeckých menšinových škôl. Vzhľadom na rozptýlenosť príslušníkov nemeckej národnostnej menšiny žijúcich na Slovensku sa len vo výnimočných prípadoch môže v školách učiť nemčina ako materinský jazyk. Príslušníci nemeckej národnostnej menšiny žijúci na Slovensku nemajú problém s používaním nemeckého jazyka v úradnom styku s orgánmi verejnej správy, ani pri cirkevných obradoch, keďže sa konajú sväté omše v nemčine. Nemecký jazyk sa používa aj na väčších podujatiach, čo je najmä v Bratislave. Na Slovensku vychádza mesačník karpatských Nemcov – *Karpatenblatt*, ktorý vydáva občianske združenie Karpatskonemecký spolok na Slovensku. Okrem toho v Bratislave vychádza aj časopis *Pressburger Zeitung*. V národnostnom vysielaní RTVS má nemecká menšina svoj priestor, vyskytujú sa však problémy súvisiace s tým, že vysielané témy sú zväčša viazané iba na región východného Slovenska, kde má redakcia národnostného vysielania svoje sídlo.

Poľská národnostná menšina

V úradnom styku sa poľština nevyužíva na Slovensku vôbec. Predpokladáme, že v obchodnej resp. ekonomickej sfére sa poľština ako menšinový jazyk používa vo veľmi obmedzenej miere. Oblasťou, kde sa poľština ako menšinový jazyk využíva, je spoločenský život poľskej národnostnej menšiny, teda používa sa najmä na kultúrnych a spoločenských podujatiach. Pokiaľ ide o ďalšie oblasti, v rámci náboženského života sa poľština využíva na svätých omšiach vysluhovaných v poľskom jazyku.

Informácie týkajúce sa ohrozenia života, zdravia, bezpečnosti a majetku občanov, resp. iné dôležité informácie sa poľskom jazyku neuvádzajú. Rovnako sa poľský jazyk v styku s orgánmi verejnej správy nepoužíva.

Čo sa týka používania poľského jazyka v tlači, médiách a kultúrnom živote, možno spomenúť televízne vysielanie programovej služby Dvojka, ktorá vysielala program o Poliakoch žijúcich na Slovensku, ďalej Slovenský rozhlas 5 - Rádio Patria, ktoré vysielala reláciu pre národnostné menšiny a etnické skupiny v ich materinských jazykoch, kde každé tri týždne odznie hodinová relácia aj v poľskom jazyku. V slovenskej písanej tlači ani v slovenských elektronických médiách sa poľština nevyskytuje.

Otázka absencie verejnoprávnej poľskej televízie zostáva nevyriešená, t. j. na území Slovenska chýba akákoľvek ponuka poľských televíznych staníc TVP1, TVP2, čo sú poľské verejnoprávne stanice. Maďarské či rakúske televízne stanice sú na území Slovenska prístupné. Príslušníci poľskej národnostnej menšiny tento nedostatok veľmi pociťujú, keďže nemajú prístup k žiadnemu živému poľskému médiu, ktoré by umožňovalo aktuálny kontakt so spoločenským, kultúrnym, ako aj politickým dianím v Poľsku. Takýto kontakt, resp. informácie žiadne zo súčasne dostupných médií neposkytuje. Na tento nedostatok poľská národnostná menšina upozorňuje pravidelne už niekoľko rokov aj rámci predkladaných hodnotiacich správ, no situácia sa vôbec nemení a predostieraný problém ostáva bez akejkoľvek reakcie.

Rómska národnostná menšina

Oblasti výskytu rómskeho jazyka

V roku 2016 pripravil Úrad vlády SR v spolupráci s Úradom splnomocnenca vlády SR pre národnostné menšiny **Správu o stave používania jazykov národnostných menšín na území Slovenskej republiky za obdobie rokov 2015 – 2016**. V rámci prípravy správy úrad splnomocnenca uskutočnil rozsiahly dotazníkový prieskum. Jeho zámerom bol zber údajov týkajúcich sa relevantných oblastí používania jazykov národnostných menšín. Oslovených bolo celkovo 763 respondentov, z toho 50 obcí patriacich k rómskej národnostnej menšine, 5 obcí patriacich k maďarskej a zároveň rómskej národnostnej menšine. Aj napriek tomu, že jazyková správa pomenúva konkrétne porušenia zákona č. 184/1999 Z. z., neuvádza údaje o tom, ktorého jazyka národnostnej menšiny sa toto porušenie týka. Aj naďalej tak máme nedostatok dostupných informácií o tom, v akej miere Rómovia v SR svoje práva v tejto oblasti využívajú.

Kresťanská pastorácia v rómskych komunitách má aj naďalej pozitívny vplyv pre mnohých Rómov. Svoju novú, obnovenú, či prehĺbenú vieru a jej odraz v bežnom živote, komunikujú prostredníctvom piesní s náboženským obsahom, ale aj v osobných výpovediach, často krát práve v rómskom jazyku. Rómsky jazyk sa teda v ojedinelých prípadoch objavuje v niektorých kresťanských aktivitách, najmä pri modlitbách a piesňach. O využívaní prekladu Novej zmluvy do rómskeho jazyka v praxi, ktoré v roku 2015 vydalo občianske združenie The Word For the World International/Slovo pre Svet, sa nám aktuálne informácie získať nepodarilo.

Výskyt rómskeho jazyka v tlači, v médiách a v kultúrnom živote

Redakcia národnostno-etnického vysielania

Redakcia národnostno-etnického vysielania v Košiciach v súčasnosti zabezpečuje vysielanie v nasledujúcich jazykoch: rómsky, rusínsky, ukrajinský, český, poľský, nemecký.

Pri zavádzaní programových zmien v rámci rozhlasového vysielania pre rómsku národnostnú menšinu bolo nutné vychádzať zo skúseností a hodnotenia roku 2015, kedy sa rómske vysielanie borilo s niekoľkými zásadnými problémami, ktoré súviseli s rozpormi medzi objednávatelom vysielania (RTVS) a dodávateľom (ROMED). Takmer celý prvý polrok prevažoval v rómskom vysielaní slovenský jazyk bez ohľadu na tému, v II. polroku sa situácia čiastočne po upozornení upravila. Úplne však chýbalo aktuálne spravodajstvo týkajúce sa národnostnej menšiny, dodávaná publicistika bola neaktuálna, často jednostranná,

bez vyjadrenia všetkých zainteresovaných. Regionálne pokrytie informáciami sa týkalo z 90% iba regiónu Košice-okolie, takže sa zmenilo z vysielania celoslovenského na lokálne. Magazínová publicistika bola prevažne sociálneho charakteru s využívaním zvukov z televíznej výroby. Komunikácia s externým dodávateľom absentovala, a teda za základný problém bola definovaná závislosť RTVS na jedinom dodávateľovi, ktorý nerešpektoval požiadavky RTVS.

V roku 2016 bolo vysielanie rozšírené o 3 nových dodávateľov (od februára 2016 o dvoch, jeden počas roka odstúpil od spolupráce). Vytvorenie konkurencie zlepšilo úroveň spravodajstva, ktoré 2 dodávatelia poskytovali aktuálne a v požadovanom rozsahu (Bratislava, Prešov), avšak tretí dodávateľ vytrvalo ignoroval požiadavky dramaturgie (Košice).

Zmeny, ku ktorým došlo v priebehu roka 2016 v dôsledku rozšírenia počtu dodávateľov programu:

- aktuálnejšie spravodajstvo zo života Rómov a spoločnosti, informácie z rôznych oblastí života, pokrytie všetkých sektorov;
- primerané zastúpenie rómskeho jazyka (z veľkej časti dvojjazyčné vysielanie);
- zlepšilo sa regionálne pokrytie – dodávatelia boli z rôznych regiónov (Košice, Prešov, Bratislava, čiastočne vykrývali aj Banskobystrický kraj);
- magazínová publicistika sledovala edukatívnu funkciu, t. j. vyplňala medzeru v poznávaní samých seba – tvorba profilových portrétov osobností z radov Rómov, o ktorých majú Rómovia málo informácií. Odvysielali sa magazíny venované takým osobnostiam ako boli Elena Lacková, Didi, Rinaldo Oláh, Berky-Mrenica, a pod.

Vysielanie rómskeho televízneho národnostného magazínu v roku 2016

Vzhľadom ku skutočnosti, že vysielané magazíny nie sú v archíve na webe RTVS (www.rtv.sk, kde je ostatný magazín z novembra 2015), bolo možné pri analýze vychádzať len z toho, čo bolo zverejnené na youtube.com, kde sa ale nenachádzajú všetky vyrobené a odvysielané magazíny. Do hodnotenia preto bolo zahrnutých 15 magazínov odvysielaných v roku 2016. Všetky boli vyrobené občianskym združením ROMED.

Výroba 15 hodnotených magazínov predstavuje hodnotu zhruba 30 000 eur, za ktoré bolo vyrobených celkom 46 reportáží, t. j. v priemere 3 reportáže na 1 magazín.

Prehľad dotácie rómskeho národnostného vysielania RTVS v minútach za rok 2016:

Názov relácie	Dotácia týždenne	Ročne – počet (premiéry)	Celkom – minútáž (vrátane repríz)
Rómsky magazín	60	20 1200 minút	3240 (54 vysielaní vrátane repríz)
Rómske slovo	20	150 3000 minút	3000 3400 (170)
Rómska hudba	20	100 2000 minút	2000 2000
Celkom za rok 2015	60	10 600 minút	1800 (vrátane 20 repríz starších programov a archívu)

Krátkodobé ciele rómskeho národnostného vysielania (pre roky 2017 – 2018):

1. *obnoviť status RTVS ako tvorcu aj rómskeho vysielania*, presadiť uplatňovanie základných funkcií verejnoprávneho vysielania v televíznom vysielaní s dôrazom na funkciu edukačnú a integračnú, dôsledne dodržiavať základné princípy televízneho vysielania (Programový štatút RTVS a Zásady správania sa na sociálnych sieťach);
2. *posilniť aktuálnosť spravodajstva a publicistiky* a to aj spoluprácou s novými externými redaktormi;
3. *vytvoriť priestor na zachytenie tzv. pamäti každodennosti* – záznamy spomienok ľudí z rôznych sociálnych vrstiev na život Rómov poukazujúcich na rôzne formy pozitívneho spolunažívania Rómov a Nerómov v rôznych lokalitách a tým posilniť integračnú funkciu vysielania;
4. *zvýšiť zastúpenie Rómov vo vysielaní*, dosiahnuť taký počet dodávateľov kvalitných programov, ktorý zabezpečí nezávislosť výroby a primeranú konkurenciu;
5. *podporovať rozvoj rómskeho jazyka* primeranými mediálnymi prostriedkami a v nadväznosti na to zvyšovať povedomie o histórii Rómov, kultúre, tradícii.

Strednodobé ciele rómskeho národnostného vysielania:

1. *zlepšiť informovanosť Rómov o živote komunity i celej spoločnosti, poskytovať aktuálne informácie, ktoré im umožnia sa zodpovedne rozhodovať a zapájať do občianskeho života;*
2. *zlepšiť informovanosť Nerómov o živote rómskej komunity a vytváranie podmienok pre zvýšenie citlivosti majority voči rómskej komunite, ale aj Rómov voči majorite;*
3. *zvýšiť zastúpenie Rómov vo verejnoprávnych médiách;*
4. *podporovať rozvoj rómskeho jazyka primeranými mediálnymi prostriedkami a v nadväznosti na to zvyšovať povedomie o histórii Rómov, kultúre, tradícii. Odbúrať aj nefunkčné a nepravdivé mýty fungujúce v prostredí Rómov o Rómoch.*

Z uvedeného vyplývajú konkrétne úlohy v rámci jednotlivých zložiek vysielania:

1. vysielanie národnostno-etnického vysielania – Rádío Patria

- a) profilácia **Rómskeho slova** ako spravodajskej relácie s dôrazom na aktuálne informácie zo života Rómov i celej spoločnosti, s dôrazom na zapájanie Rómov do občianskeho života (informačná, integračná funkcia);
- b) profilácia **Rómskeho národnostného magazínu** ako relácie zameranej na kultúru, históriu, literatúru Rómov (identifikačná a edukačná funkcia);
- c) **navýšenie vysielania pre Rómov a o Rómoch** v nových formátoch Národnostný kaleidoskop, Na slovíčko – zamerané na otázky spolunažívania, prelínania kultúr, diskusie o spolunažívaní Rómov s ostatnými menšinami, otázky verejného života.

2. vysielanie televízne:

- a) vysielanie **rómskeho národnostného magazínu Sam khere (Sme doma)** vnímať ako verejný priestor, ktorý v maximálnej miere vytvára podmienky na rovnomerné uchopenie života komunity s ohľadom na témy, regióny, sociálne vrstvy a pod.;
- b) v spolupráci s Úradom vlády SR – Úradom splnomocnenca vlády SR pre národnostné menšiny – **zabezpečiť zaradenie nezávislých programov** pripravených tvorcami z radov Rómov v rámci dotačného programu Kultúra národnostných menšín, resp. vyhľadávať aj ďalších nezávislých tvorcov.

3. získanie finančných prostriedkov aj na zaškolenie nových spolupracovníkov na tvorbu menšinových programov priamo v prostredí RTVS.

RTVS má kapacitu tvoriť program určený menšinám ako program moderný, nie na základe vyčleňovania menšín, ale práve naopak – ich začleňovania a kreovania tzv. spoločne zdieľanej kultúry, ktorá je základom vzájomnej tolerancie. Ak platí, že

cieľom vysielania vo verejnoprávnych médiách je utvárať podmienky na spoločenskú dohodu vo veciach verejných, posilnenie vzájomného porozumenia, tolerancie a podporu súdržnosti spoločnosti, je potrebné nastaviť toto vysielanie tak, aby rešpektovalo aktuálnu situáciu v spoločnosti, bolo prejavom uznania podielu menšín na vytváraní spoločne zdieľanej kultúry a súčasne vytváralo podmienky na ich komplexný a dôstojný rozvoj.

Periodickej a neperiodickej tlači sa bližšie venujeme v Hodnotiacej správe o podpore kultúr národnostných menšín za rok 2016.

Elektronické médiá

Gipsy Television je rómska internetová televízia. Projekt realizuje European Media Centre od roku 2010. Cieľom televízie je prinášať divákovi, ako aj čitateľovi portálu aktuálne informácie z oblasti sociálnej politiky, školstva, zdravotníctva, ľudských práv či diskriminácie. Hlavným nástrojom na dosiahnutie tohto cieľa je autorská výroba audiovizuálnych diel. V rámci svojich aktivít sa zameriava na zlepšenie informovanosti širokej verejnosti, pretože ukazuje rómske pozitívne vzory a projekty dobrej praxe. Prispieva tak k vytváraniu pozitívnejšej verejnej mienky vo vzťahu k Rómom.

Rómska literárna tvorba

Rómsky literárny klub – ROLIK je spoločenstvom autorov prózy a poézie, ktorých inšpiráciou k literárnej tvorbe je samotný život Rómov. Cieľom klubu je prezentovať literárnu tvorbu Rómov a o Rómoch, ako aj zachovávať, šíriť a rozvíjať spisovnú podobu rómskeho jazyka. ROLIK sa skoro každý rok rozrastá o ďalších autorov. Klub v roku 2016 vydal zbierku pre deti s názvom Nelkáčik.

Priority na rok 2017:

Aj napriek zrealizovaným zmenám v tejto oblasti počas roku 2016 za najdôležitejšie priority aj naďalej považujeme nasledovné:

1. uskutočniť sociologický prieskum respondentov (zistiť sledovanosť médiá, spôsob a prístup respondenta k médiu, vzdelanostnú a jazykovú úroveň respondenta);
2. vytvorenie a stabilizácia inštitúcie na podporu a rozvoj rómskeho jazyka;
3. podporovať uplatňovanie znalosti rómskeho jazyka pri profesiách, kde cieľovú skupinu tvoria príslušníci rómskej národnostnej menšiny (učitelia, rómski novinári,

sociálni pracovníci, zdravotnícky personál, pomáhajúce profesie – terénni sociálni pracovníci, komunitní pracovníci, asistenti zdravia, policajní špecialisti a pod);

- zabezpečiť kontinuálne financovanie projektov (v rámci ktorých pracujú pracovníci ovládajúci rómsky jazyk – napríklad asistenti učiteľov, terénni sociálni pracovníci a pod.), ktorých podpora z Európskeho sociálneho fondu skončí, zo štátneho rozpočtu.

Rusínska národnostná menšina

Časť *Správy o používaní jazykov národnostných menšín za rok 2016* za rusínsku národnostnú menšinu nebola predložená.

Ruská národnostná menšina

V poslednom čase sa ruský jazyk stal viac rozšíreným jazykom než po minulé roky, a to v dôsledku migrácie obyvateľstva z Ruska a štátov bývalého ZSSR na Slovensko. Ruský jazyk sa využíva hlavne v domácom prostredí a čiastočne v obchodnom styku. Občianske združenia, ktoré sa zaoberajú kultúrou ruskej národnostnej menšiny komunikujú v ruskom jazyku, takisto sa v ruskom jazyku vydávajú aj rôzne publikácie a časopis „Vmeste“ (Spolu). V médiách sa priestor ruskej národnostnej menšine dostáva len v rámci národnostného magazínu RTVS. Ruský jazyk sa nepoužíva v úradnom styku, v obchodnej, ekonomickej a sociálnej sfére.

Srbská národnostná menšina

Srbský jazyk ako jazyk národnostnej menšiny, ktorý sa používa v Slovenskej republike príslušníkmi srbskej národnostnej menšiny sa za posledné obdobie v bežnej komunikácii používa čoraz častejšie. Dôvodom je aj nárast počtu občanov Srbskej republiky, ale aj samotných príslušníkov srbskej národnostnej menšiny. V dôsledku toho sa srbský jazyk nepoužíva čoraz častejšie len v bežnej komunikácii, ale aj v obchodnej a ekonomickej sfére.

Používanie srbského jazyka v sociálnej sfére naďalej evidujeme iba v náhodných prípadoch, a to najmä vtedy, ak ide o používanie srbského jazyka príslušníkmi srbskej národnostnej menšiny, ktorí majú znalosti srbského jazyka a sú zamestnaní v orgánoch štátnej alebo verejnej správy.

Srbský jazyk a cyrilské písmo sa používajú v masmediálnej komunikácii, v národnostnom vysielaní RTVS, v *Srbskom magazíne*, na internetovej stránke *Spolku Srbov na Slovensku* (www.spoloksrbov.sk), ako aj v publikáciách, ktoré vydáva spolok.

Slovenská republika deklarovala uznanie ruského jazyka a srbského jazyka za menšinové jazyky v Slovenskej republike v zmysle II. časti jazykovej charty. Proces uznania ruského a srbského jazyka za menšinové jazyky v Slovenskej republike v zmysle jazykovej charty, ktorý opätovne inicioval v roku 2014 úrad splnomocnenca po schválení návrhu na ich zaradenie výborom, intenzívne pokračoval aj v roku 2015. Úrad splnomocnenca viedol viacero rokovaní s relevantnými subjektmi a podnikol ďalšie kroky pre úspešnú finalizáciu celého procesu. Návrh na uznanie ruského jazyka a srbského jazyka za menšinové jazyky v SR v zmysle II. časti jazykovej charty Rada vlády schválila na svojom 22. zasadnutí 15. októbra 2015. následne bol predmetný materiál schválený vládou SR 18. novembra 2015 uznesením č. 618/2015. Týmto uznesením bolo podpredsedovi vlády a ministrom zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky uložené notifikovať generálnemu tajomníkovi Rady Európy uznanie ruského jazyka a srbského jazyka za menšinové jazyky v Slovenskej republike v zmysle II. časti jazykovej charty. V zmysle uvedeného uznesenia bola táto skutočnosť notifikovaná generálnemu tajomníkovi Rady Európy listom stáleho predstaviteľa SR pri Rade Európy 5. novembra 2015. Vyhlásenie Slovenskej republiky bolo zaregistrované Sekretariátom generálneho tajomníka Rady Európy 27. novembra 2015. Rada Európy následne na svojom webovom sídle zverejnila informáciu, že

Slovenská republika deklarovala uznanie ruského jazyka a srbského jazyka za menšinové jazyky v Slovenskej republike v zmysle II. časti jazykovej charty.³

Ak ide o zachovanie a rozvoj srbského jazyka a písma, v súčasnosti je najviac rozšírenou, alebo prakticky jedinou činnosťou v tejto oblasti vydávanie publikácií, ktoré napomáhajú zachovávať jazyk.

Medzi priority srbskej národnostnej menšiny v oblasti jazyka do budúcich rokov patrí najmä vyučovanie srbského jazyka formou večerných škôl, alebo kurzov pre príslušníkov srbskej národnostnej menšiny.

³ Úrad splnomocnenca vlády SR pre národnostné menšiny: *Správa o postavení a právach príslušníkov národnostných menšín za rok 2015*. 2015. s. 82

Ukrajinská národnostná menšina

Jazyk ukrajinskej národnostnej menšiny sa na území Slovenska v úradnom styku s orgánmi verejnej správy nepoužíva. No na kultúrnych podujatiach, v národnostnej literatúre a národnostnej tlači, či v divadelných predstaveniach sa ukrajinský jazyk používa. Tiež v náboženskom živote sa používa ukrajinský jazyk, kde liturgie sa vedú v cirkevno-slovanskom jazyku a niektoré časti aj v nárečí. Čoraz častejšie, najmä v grécko-katolíckych chrámoch vnímame výrazné používanie slovenského jazyka. Informácie týkajúce sa ohrozenia života, zdravia, bezpečnosti a majetku občanov, resp. iné dôležité informácie sa v ukrajinskom jazyku neuvádzajú. Ukrajinský jazyk je pomerne blízky slovenčine, čo je zrejme dôvod prečo sa ukrajinský jazyk v uvedených oblastiach používa veľmi málo. Používanie označení obcí v jazyku národnostnej menšiny na dopravných značkách označujúcich začiatok obce a koniec obce sa realizuje podľa príslušného zákona.

Ukrajinský jazyk v tlači, v médiách a v kultúrnom živote sa vyskytuje:

a) v písanej tlači:

- v dvojtýždenníku *Nove žytt'a* (rozsah 4–6 strán);
- v detskom časopise *Veselka* (10 čísel ročne v rozsahu 12 strán každé číslo);
- v literárnom a publicistickom dvojmesačníku *Dukl'a* (rozsah 96 strán).

b) v televízii a rozhlase:

- v televízii 8–10 magazínov po 25 min. + spravodajstvo;
- v rozhlase cez týždeň každý druhý deň po 30 min., plus 1x týždenne 60 min. a každý druhý víkend 30 min.;

Zaznamenali sme značné skrátenie rozsahu programu v porovnaní s rokom 2008. V roku 2013 došlo k ďalšiemu skráteniu.

c) elektronické médiá:

- web–stránky.

V zdravotníckych zariadeniach a zariadeniach sociálnych služieb alebo zariadeniach sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately sa ukrajinský jazyk nepoužíva.

Za prioritu, resp. potrebu riešenia považujeme najmä:

- zmeniť systém financovania národnostnej tlače, zvýšiť príspevky na úroveň odporúčanú Výborom expertov Rady Európy;
- neznižovať rozsah rozhlasového vysielania, ale naopak, zvýšiť ho na úroveň aká bola do roku 2009, ďalej presunúť program vysielaný pre príslušníkov ukrajinskej národnostnej

menšiny do výhodnejších vysielacích časov, personálne posilniť redakciu rozhlasu a navýšiť jej financovanie;

- vybudovať plnohodnotnú redakciu národnostného vysielania aj v televízii, rozšíriť rozsah národnostného vysielania a zvýšiť periodicitu národnostného vysielania.

Židovská národnostná menšina

Hebrejský jazyk, resp. jazyk jidiš sa na Slovensku používa v kultúrnej oblasti pri prezentáciách starých židovských piesní a modlitieb a tiež v náboženskej oblasti počas bohoslužby v synagóge.

V oblasti informácií týkajúcich sa ohrozenia života, zdravia, bezpečnosti a majetku občanov, resp. iných dôležitých informácií sa jazyk židovskej národnostnej menšiny neuplatňuje.

V úradnom styku s orgánmi verejnej správy sa jazyk židovskej národnostnej menšiny zamestnancami obcí, miestnych orgánov štátnej správy, či používanie označení v jazyku menšiny na dopravných značkách označujúcich začiatok obce a koniec obce, iných označení, používanie jazyka menšiny v obecnom rozhlase a v iných oblastiach sa taktiež neuplatnil.

Výskyt jazyka židovskej národnostnej menšiny v tlači, v médiách a v kultúrnom živote nebol taktiež uplatnený, keďže na Slovensku neexistuje periodická tlač v hebrejskom jazyku, resp. v jazyku jidiš. Židovskej národnostnej menšine sa venuje vo verejnoprávnej RTVS relácia *Národnostný magazín*, pričom vysielanie je v slovenskom jazyku.

Používanie jazyka židovskej národnostnej menšiny sme nezaregistrovali ani v sociálnej sfére, či už v zdravotníckych zariadeniach a zariadeniach sociálnej služby alebo zariadeniach sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately.

Správa o používaní jazykov národnostných menšín, na základe Štatútu Výboru pre národnostné menšiny a etnické skupiny čl. 3 písmeno h)

1. Oblasti výskytu menšinového jazyka

Kde a v akej miere sa používa menšinový jazyk?

- a) v úradnom styku
- b) v obchodnej, ekonomickej, sociálnej sfére,
- c) v kultúre,
- d) náboženstve,
- e) v iných oblastiach,
- f) jeho vzťah k štátnemu jazyku.

2. Informácie týkajúce sa ohrozenia života, zdravia, bezpečnosti a majetku občanov, resp. iné, dôležité informácie v menšinovom jazyku

- a) kde sa uvádzajú a v akej forme?

3. Možnosti používania menšinového jazyka v styku s orgánmi verejnej správy

- a) ovládanie jazyka menšiny zamestnanci obcí, miestnych orgánov štátnej správy,
- b) možnosti komunikácie v jazyku menšiny,
- c) dostupnosť informácií v jazyku menšiny,
- d) používanie označení v jazyku menšiny: na dopravných značkách označujúcich začiatok obce a koniec obce, iných označení, používanie jazyka menšiny v obecnom rozhlase a v iných oblastiach.

4. Výskyt menšinového jazyka v tlači, v médiách a v kultúrnom živote

Uveďte príklady a štatistiky na výskyt menšinového jazyka v týchto oblastiach.

- a) písaná tlač,
- b) televízia a rozhlas,
- c) elektronické médiá.

5. Možnosti na používanie menšinového jazyka v sociálnej sfére

Uveďte príklady a štatistiky na výskyt menšinového jazyka v zdravotníckych zariadeniach a zariadeniach sociálnej služby alebo zariadeniach sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately.

Čo považujete za prioritu resp. potrebu riešenia v roku 2017?

**Zoznam autoriek a autorov časti Správ o používaní jazykov národnostných menšín
za rok 2016**

Diana Dobrucká – Bulharská národnostná menšina

Hana Zelinová – Česká národnostná menšina

Radoslav Jankovič – Chorvátska národnostná menšina

Klaudia Szekeres – Maďarská národnostná menšina

Géza Tokár – Maďarská národnostná menšina

Tibor Tóth – Maďarská národnostná menšina

Ján Chúpek – Moravská národnostná menšina

Rastislav Fil'o – Nemecká národnostná menšina

Czesław Marek Sobek – Poľská národnostná menšina

Miriam Mahajová – Rómska národnostná menšina

Martin Karaš – Rusínska národnostná menšina

Kristína Lettrichová Dašková – Ruská národnostná menšina

Stane Ribič – Srbská národnostná menšina

Pavol Bogdan – Ukrajinská národnostná menšina

Pavol Mešťan – Židovská národnostná menšina